

S. Adelajda Sielepin CHR

Na wspólnej drodze chrześcijańskiego wtajemniczenia

Tym razem w Finlandii odbyła się kolejna europejska konferencja na temat chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych „EuroCat Bureau Meeting”. *EuroCat Bureau* to nieformalna grupa robocza przygotowująca europejskie sympozja z dziedziny katechumenatu, odbywające się co dwa lata i organizowane przez wybrany kraj Europy. Sympozja przewidziane są dla prowadzących tego typu duszpasterstwo w poszczególnych krajach Europy, a zapraszane są wszystkie kraje za pośrednictwem Konferencji episkopatów, które otrzymują oficjalne zaproszenia i delegują do udziału zainteresowane osoby. *Bureau*, złożone z kilkunastu osób, jest ciałem reprezentującym już prawie wszystkie kraje Europy poprzez jednego delegata z danego kraju. Grupa ta spotyka się co roku – przy okazji sympozjum i co dwa lata tylko w swoim niewielkim gronie na trzy dni w celu podsumowania poprzedniego sympozjum i opracowania kolejnego. Członkami *Bureau* są kapłani, osoby konsekrowane i świeccy odpowiedzialni za ten dział duszpasterstwa w kuriach i przy Konferencjach episkopatu oraz wykładowcy uczelni teologicznych, zajmujący się tym zagadnieniem. Aktualnie *Bureau* liczy 22 członków z 16 krajów (Austria, Belgia, Finlandia, Francja, Hiszpania, Holandia, Luksemburg, Niemcy, Polska, Portugalia, Rosja, Szwecja, Szwajcaria, Węgry, Wielka Brytania, Włochy. W tym są także reprezentanci wspólnot niekatolickich: luterńskiej i (od tego roku) prawosławnej. W zeszłorocznym sympozjum w Wiedniu uczestniczyli jednorazowo reprezentanci Słowacji, Czech, Litwy i Ukrainy, co stworzyło oryginalną sytuację, ujawniającą potrzeby katechumenatu w krajach postkomunistycznych i poszukiwanie wspólnych dróg formacji z uwzględnieniem mentalności i aktualnych warunków społeczno-politycznych współczesnych Słowian i Rosjan.

Bardziej kameralne spotkania *Bureau*, tzw. *Bureau Meetings*, służą także rozważaniu obecnej sytuacji duszpasterskiej w Europie, odkrywaniu charakterystycznych zjawisk i przyczyn współczesnych trudności w wierze w obliczu nasilającej się sekularyzacji i poszukiwaniu metod rozwiązania. Cennym elementem tych spotkań jest dzielenie się doświadczeniem, wzajemne wspieranie i proponowanie najpilniejszych tematów na sympozja, które gromadzą kilkadziesiąt uczestników z całej Europy. Kraj, który przygotowuje sympozjum, zazwyczaj proponuje temat charakterystyczny dla siebie, który jednocześnie może być naturalnie zilustrowany w ramach sympozjum. Temat taki zawsze dotyczy w jakimś stopniu wszystkich, ale w jakiś szczególny sposób znajduje swoje odzwierciedlenie w danym kraju, który prezentując swój katechumenat, odsłania niejako charyzmat duszpasterski odpowiadający danej sytuacji i potrzebom.

Ostatnio podejmowane tematy to: „Znaki na drodze. Pielgrzymowanie” (Vatsdena -Szwecja 2005), „Życie w mieście jak chrześcijanie. *Christum narrare*” (Florencja - Włochy 2007) i „Integracja” (Wiedeń - Austria 2009).

Sympozja organizowane są przez kraje, które już mają spore doświadczenie w katechumenacie i praktykę na tyle powszechną, że zdołały uchwycić specyfikę potrzeb i metody działania. Natomiast *Bureau* jest zwykle zapraszane do krajów, które dopie-

ro wprowadzają katechumenat i chcą podzielić się własnymi spostrzeżeniami, typowymi dla danego regionu, ale też zaczerpnąć rady u bardziej doświadczonych i uzyskać przyjacielskie wsparcie w tym trudnym i oryginalnym w dzisiejszych czasach rodzaju duszpasterstwa w krajach katolickich, a z pewnością od dawna chrześcijańskich. W 2006 roku *Bureau* odbyło się w Krakowie. Uczestniczyło w nim 15 przedstawicieli z 14 krajów.

W 2008 roku takie spotkanie odbyło się w Luksemburgu, a tego roku zaproszenie przyszło z Finlandii, ze strony Departamentu Edukacji Dorosłych Kościoła Luterńskiego. Spotkanie odbyło się w dniach 7 – 9 maja br. w luteranckim centrum rekolekcyjnym w Vivamo w pobliżu Helsinek. Spotkania, które stopniowo łączą różne wspólnoty chrześcijańskie, w sposób naturalny nabierają charakteru ekumenicznego. Nie jest to bynajmniej celem spotkań, ale ich natura ze względu na współpracę w dziedzinie poszukiwania metod formacyjnych dla chrześcijańskiego wtajemniczenia, jest na wskroś ekumeniczna. W otwarciu spotkania w Finlandii wzięli udział przedstawiciele gospodarzy w osobach reprezentantów wszystkich uczestniczących wspólnot chrześcijańskich: ze strony katolickiej bp Teemu Sippo SCJ, przewodniczący Rady ekumenicznej Finlandii, ze strony luteranckiej bp Kari Mäkinen, współprzewodniczący Rady ekumenicznej Finlandii i prawosławny prezbiter o. Heikki Huttunen, sekretarz generalny Rady Ekumenicznej Finlandii. Ich obecność wyraziła rangę zagadnienia chrześcijańskiej inicjacji i jej ekumeniczny koloryt, typowy dla Finlandii.

W tym niewielkim liczebnie kraju (5, 3mln mieszkańców) 81, 8% stanowią luteranie (4.327 000). Mniejszości religijne w Finlandii stanowią: chrześcijanie reprezentowani przez prawosławnych – 1,1 % (60.000), katolików – 0,2% (10.000) oraz inni pochodzący od chrześcijaństwa – 1,9 % (90.500) oraz inne religie: muzułmanie – 0,7% (40.000) i żydzi – 1200. Bez przynależności religijnej jest 15,9 %. Obserwuje się spadek przynależności do wspólnoty luteranckiej: z 98,1% w 1920 roku do 81,8% w 2007 roku. Podobnie u prawosławnych z 1,6% do 1,1%. Generalnie jest to spowodowane odchodzeniem od Kościoła i spadkiem liczby chrztów. Większość opuszczających Kościół luterancki nie włącza się w żadną inną wspólnotę religijną. Prawosławni jednak twierdzą, że większość włączających się w ich wspólnotę legitymuje się pochodzeniem chrześcijańskim.

W innych wyznaniach na terenie Finlandii (zielonoświątkowcy, adwentyści, mormoni, wolny Kościół, świadkowie Jehowy, muzułmanie i żydzi), traktowanych globalnie, procent nieznacznie wzrósł od 0,3 do 1,2%. Natomiast przypadki konwersji na katolicyzm należy traktować jako rzadkość, gdyż katolików jest tam najmniej, a więc ich oddziaływanie jest znikome w porównaniu z wyznaniem luteranckim, dziedzicznym powszechnie od blisko 450 lat. Są jednak w Finlandii katolickie wspólnoty misyjne, które cierpliwie dają świadectwo wiary i zaszczipiają ducha tradycji katolickiej w katechizacji szkolnej i przedszkolnej, a także sporadycznie wśród dorosłych (np. Instytut Kultury Katolickiej prowadzony przez Dominikanów i praca edukacyjno-wychowawcza prowadzona wśród dzieci i młodzieży przez Szare Urszulanki w Helsinkach).

Idea katechumenatu trafiła do Finlandii dopiero w 2004 roku od sąsiadującej Szwecji, która zaproponowała udział w europejskim sympozjum EuroCat 2005, organizowanym wtedy w Vatsdenie. Odtąd przedstawiciele Kościoła luteranckiego

uczestniczyli już w kolejnych sympoziach we Florencji (2007) i w Wiedniu (2009).

Od roku 2006 wprowadzili program chrześcijańskiej inicjacji do swojej pracy duszpasterskiej i rozszerzyli ją na wszystkie luterzańskie diecezje. Na razie zagadnienie to jest dla nich nowe i główna praca rozpowszechniająca katechumenat polega na wyjaśnianiu istoty katechumenatu – czym katechumenat jest, a czym nie jest. Przygotowywanie specjalnych materiałów duszpasterskich jest dopiero w fazie początkowej, a zapraszanie ludzi zainteresowanych wiarą chrześcijańską prowadzi się za pośrednictwem lokalnej prasy. Odpowiedzi przychodzą najczęściej od ludzi młodych i młodości. Formacją zajmują się osoby po studiach teologicznych.

Oczekiwanym przez lata i cennym *novum* tego spotkania było po raz pierwszy uczestnictwo reprezentacji chrześcijan prawosławnych. Fiński katechumenat w cerkwi sięga lat siedemdziesiątych ubiegłego stulecia, kiedy ludzie zaczęli się interesować piękną liturgią, ikonami i śpiewem. Od dziesięciu lat w pięciu parafiach istnieją grupy formacyjne, a model tej formacji został zaczerpnięty od prawosławnej wspólnoty Przemienienia Pańskiego w Moskwie. Najczęściej grupy prowadzą świeccy teologowie przy wsparciu duchownych, którzy są odpowiedzialni za wszystkie grupy. Aktualnie pięćdziesiąt osób przygotowuje się w pięciu grupach. Wielkim wyzwaniem staje się dalsza formacja neofitów i dalsze towarzyszenie im w początkach świadomie przeżywanej drogi chrześcijańskiej.

Interesujące jest w tym kraju to, że chrześcijańska inicjacja rozwija się we wszystkich wspólnotach chrześcijańskich równocześnie i w sposób naturalny charakteryzuje ją prawdziwie ekumeniczny duch wzajemnych relacji w pełnej wolności i bez ingerencji w specyfikę każdej ze wspólnot. Kościół luterński jest najbardziej liczny i utrwalony wśród wierzących Finów od XVI w., kiedy będąc pod zaborem szwedzkim, przyjęli luteranizm wraz ze swoimi zaborcami, którzy przyjęli wyznanie augsburskie w 1593 roku. Luterńska wspólnota jest jedną z najliczniejszych na świecie i nie poddała się wpływom religijnym Rosji, która stała się kolejnym suwerenem Finlandii w 1809 roku.

Prezentacja katechumenatu w Finlandii otworzyła serię relacji z poszczególnych krajów na ten temat. W większości z nich (Francja, Niemcy, Belgia, Austria) katechumenat rozpoczął swoją działalność tuż po Soborze Watykańskim II, który promulgował nową księgę obrzędów chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych w dużej mierze z powodu przynaglenia płynącego od krajów katolickich Europy, gdzie liczba nieochrzczonych osiągała setki ludzi, a dodatkowo wystąpiła potrzeba ewangelizacji imigrantów przybywających z kontynentów wnoszących inne religie (np. islam i buddyzm). Pozostałe kraje podejmowały to dzieło stopniowo w miarę odkrywania potrzeb (Hiszpania, Portugalia, Włochy, Wielka Brytania, Holandia, Polska, Szwajcaria, Szwecja, Węgry, Rosja, Luksemburg). Dla skuteczniejszej organizacji katechumenatu w tych krajach (z wyjątkiem Polski) powołano specjalne organy w ramach duszpasterstwa ogólnego na szczeblu diecezjalnym i episkopatu danego kraju. Najczęściej katechumenat połączony jest z działem katechetycznym. Odpowiedzialni za tę dziedzinę mają za zadanie promować ją w duszpasterstwie, koordynować jego organizację na poszczególnych szczeblach i troszczyć się o formację formatorów. Często praktykowane są spotkania przynajmniej doroczne o charakterze informacyjnym i szkoleniowym.

Podkreśla się wszędzie fakt wzrostu liczby poszukujących wśród dorosłych: od kilkudziesięciu do kilkuset rocznie (Francja, Włochy), choć nie wszystkie ośrodki podają dane. Coraz wyraźniej rysuje się potrzeba katechumenatu dla dzieci w wieku katechizacyjnym (zwłaszcza: Niemcy, Wielka Brytania, Francja, Włochy), które wywodzą się z rodzin zlaicyzowanych już na tyle, że nie zapewniają już swoim dzieciom chrztu. Potrzeba ta wyłania się dopiero w szkole, zwykle w wieku przyjmowania pierwszej Komunii świętej lub bierzmowania. Niektóre kraje wypracowały już pewne materiały duszpasterskie dla formatorów i dla formowanych, zarówno dla dorosłych, jak i dla dzieci. Różne są też formy działania – bardziej scentralizowane, związane z kościołem katedralnym i diecezją oraz formy parafialne, gdzie jest większa liczba potrzebujących. Istnieje więc model diecezjalny i parafialny – bardziej popularny – oraz model ośrodków (*centre*) (Francja, Belgia, Holandia), które nie są związane ze strukturami administracyjnymi diecezji, dekanatu czy parafii. Wszystko w zależności od rozmieszczenia kandydatów do chrztu, a także od osób tworzących ekipę formatorów i podejmujących inicjatywę katechumenatu. Najczęściej w tych krajach formacją zajmują się osoby świeckie po przygotowaniu teologicznym, ale i takie, jak na przykład w Anglii, które jako emerytowani nauczyciele oferują parafii pomoc duszpasterską.

Katechumenat ma dwie wyróżniające go cechy. Pierwsza to otwartość na pytania stawiane przez ludzi, którzy dopiero w tej sytuacji nabierają odwagi do szczerego poszukiwania. Druga dotyczy zmiany statusu duszpasterzy uczestniczących w tych działaniach, którzy z zatrudnionych stają się wolontariuszami. Katechumenat jest bowiem z natury bardziej spontaniczną formą duszpasterstwa, jeśli chodzi o styl formacji, bo przewiduje nawet zindywidualizowane towarzyszenie poszukującym, rozłożone w czasie odpowiednio do potrzeb. Natomiast co do organizacji i struktury etapowej, to jest to rzeczywiście najwcześniejsza i najbardziej wypracowana w pierwszych wiekach forma duszpasterstwa w Kościele. Ten stały wzorzec chrześcijańskiej inicjacji, zabezpieczony ponownie po Soborze Watykańskim II w księdze „Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych” (1972)¹, zapewnia zachowanie nieodzownych elementów tej formacji bez względu na czas jej trwania, nawet najbardziej zindywidualizowany. Ta możliwość sprzyja naturalności formacji oraz dostosowaniu się do specyfiki i niepowtarzalności osoby.

W Polsce katechumenat był do niedawna traktowany jako dość egzotyczna forma ewangelizacji², ale wskutek nasilającej się sekularyzacji, która dotyka coraz intensywniej także i nasz kraj, rośnie liczba dorosłych nieochrzczonych, którzy z różnych powodów coraz częściej zgłaszają się do Kościoła z prośbą o chrzest. Kapłani pytają, jak przygotowywać dorosłych do chrztu, a w wielkich miastach, zwykle w stolicach diecezji niektórzy biskupi powołują ośrodki katechumenalne (Kraków, Sandomierz, Lublin, Poznań, Warszawa). Aktualnie mamy 15 miast, w których jest prowadzony katechumenat. W niektórych miastach jest więcej niż jedno centrum katechumenalne

¹ W Polsce przetłumaczonej i wydanej w Katowicach w 1988 roku.

² W Krakowie katechumenat powstał w 1989 roku przy kościele św. Marka Ewangelisty i pod patronatem Instytutu Liturgicznego, działającego na Wydziale Teologicznym PAT, dzisiejszym Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II.

(Warszawa – 3, Kraków – 2, Lublin – 2, Łódź – 2). Młodsze ośrodki to: Częstochowa, Wrocław, Siedlce, Koszalin, Gdańsk, Sosnowiec, Rzeszów, Opole, Katowice.

Najczęściej inicjatywę katechumenatu podejmują wspólnoty zakonne: Dominikanie, Jezuiti, Siostry św. Jadwigi Królowej, które wprowadzają ten rodzaj apostołstwa w miejscach swojej działalności, stanowiąc jednocześnie najbliższe środowisko dla przygotowujących się do sakramentów i życia w Kościele. W wielu jednak miejscach mamy do czynienia z *quasi* katechumenatem, choć określanym też jako katechumenat. Jest to po prostu formacja pochrzcielna, polegająca na katechezach przygotowujących do bierzmowania, a nie typowa droga inicjacji chrzcielnej (m.in. Opole, Katowice, Tarnów, Gniezno, Łowicz, Łomża, Drohiczyn).

Nie ma niestety dokładnych statystyk na temat chrztu dorosłych w Polsce. Możemy jedynie dysponować danymi z większych ośrodków. W czasie tegorocznej Wigilii Paschalnej zostało ochrzczonych około 500 osób dorosłych (w niektórych katedrach znaczniejsza liczba: Warszawa – 30, Poznań – 30, Kraków – 16, Lublin – 12, Sandomierz – 7). Do tej ilości musimy dodać co najmniej drugie 500 dorosłych ochrzczonych w ciągu roku. Można więc ośmielić się twierdzić na podstawie danych, że 1000 osób dorosłych zostało ochrzczonych w Polsce w tym roku. Ich życie chrześcijańskie w dużej mierze będzie zależało od odbytej formacji przedchrzcielnej. Jakie więc było ich przygotowanie poza ośrodkami, o których wiemy, że prowadzą formację zgodnie z wymaganiami Kościoła i określonymi w dokumentach i wprowadzeniu teologicznym do księgi *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*? Na to pytanie trudno odpowiedzieć. Bardziej pożyteczne jest większe zainteresowanie się metodą chrześcijańskiej inicjacji i wiernością Kościołowi w tej dziedzinie³, bo jest to forma najbardziej adekwatna dla dojrzałego człowieka szukającego spotkania z Bogiem i od pierwszych wieków Kościoła sprawdzona jako najbardziej integralna, bo łącząca: słowo Boże, liturgię i życie moralne we wspólnocie⁴. A przecież taką syntezą jest chrześcijaństwo.

Kraje Europy, wszystkie chrześcijańskie, przeżywają podobne próby i poszukiwania metod adaptacji obrzędów chrześcijańskiego wtajemniczenia. Najczęściej umyka uwadze ta właśnie integralność metody. Zwykle zatrzymujemy się na słowie albo na wymiarze społecznym, a liturgia jest traktowana zbyt formalnie, a w końcu zostaje zaniedbana. A przecież za jej pośrednictwem, już w obrzędach katechumenalnych, praktykowanych od starożytności Kościoła, Bóg pozwala człowiekowi już od początku drogi wtajemniczenia doświadczać Jego przemieniającej asystencji. To On naprawdę jest jedynym Mystagogiem, wprowadzającym w Misterium Jego zbawczej obecności. To wyzwanie, występujące coraz powszechniej, wyznaczyło jednoznacznie kierunek poszukiwań i problematykę najbliższego sympozjum EuroCat, które odbędzie się w Belgii 5 - 9 maja 2011 roku. Tematem ma być rola liturgii i katechezy w chrześcijańskiej inicjacji, ze szczególnym akcentem na wymiar liturgiczny i na realne dzięki niej wprowadzanie w Misterium Boga i Kościoła.

Oprócz trafnych metod szukamy przede wszystkim ludzi. Jak Dobry Pasterz wypatrujemy dusz zagubionych, rozczarowanych i głodnych. Spotkania EuroCat poka-

³ Por. KPK, kan. 865 - § 1.

⁴ Por. OCWD 19.

zują coraz wyraźniej, że w dzisiejszych czasach wszyscy chrześcijanie – katolicy, prawosławni i wspólnoty poreformacyjne – spotykamy się na wspólnej drodze chrześcijańskiego wtajemniczenia. Choć nie są to spotkania ekumeniczne, to bezwiednie w tej autentycznej trosce o wiarę w Chrystusa tworzy się wśród uczestników prawdziwa jedność. Tu na pierwszym planie nie jest to, co nas jeszcze dzieli, ale wspólne pragnienie i troska, aby wszyscy znaleźli Chrystusa i doszli do zbawienia, aby ci, którzy Go jeszcze nie znają, mogli w ogóle dostrzec „znaki” na drodze (Dag Hammarskjöld). W tym bardzo wstępnym etapie chrześcijańskiego wtajemniczenia jesteśmy razem i możemy się bardzo inspirować. Wiemy, że musimy się też wzajemnie mobilizować, bo choć dzieli nas sporo, to jednakowo żyjemy w świecie, wyjąłwanym ze świętości i wrażliwości na Boga i podobnie też z wielkim przekonaniem dostrzegamy w procesie chrześcijańskiego wtajemniczenia poważny czynnik przewencyjny i hamujący sekularyzację.